

## Zpráva JDI, z. s. o lidech žijících v ČR v pobytových zařízeních. Je jich 80 000, z toho 63 000 žije v zařízeních ústavního typu.

**Situace:** znevýhodněným lidem (lidé s postižením, psychiatrickým onemocněním, sociálně ohrožené děti a děti s postižením, senioři), resp. jejich pečujícími osobám, je v ČR stále nabízena **převážně institucionální, ústavní péče – tedy celoroční pobyt v institucích, převážně ústavního typu**. To jsou velkokapacitní zařízení, často umístěné v odlehlých místech mimo komunity a dostupnou dopravu, v starých zámcích, klášterech na okraji republiky, kde žijí desetiletí, často převážnou část života, kde jim chybí:

- Soukromí
- Důstojnost
- Společnost
- Rodina a vztahy
- Vzdělávání a zájmy
- Práce
- **Možnost uplatnit svá základní lidská práva.**

**Přesto, že Listina práv a svobod a Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením lidem se znevýhodněním zaručují stejná práva jako nám ostatním a dětem dokonce zvýšenou pozornost, lidé žijící v ústavních zařízeních na tato práva „nedosáhnou“, nemohou je uplatnit, ale ani se bránit. Chybí jim to, co my, ostatní, považujeme za normální.**

V ústavních zařízeních si nemohou/nesmí sami vařit, uklízet, rozhodovat co budou dělat, co budou jíst, často nemohou opustit areál ústavu bez dovození nebo doprovodu. Z hygienických důvodů ústavu nesmí do kuchyně. Z důvodů bezpečnosti nesmí lidé s mentálním postižením obsluhovat elektrický vozík, z finančních důvodů ústavu si nemohou odhlásit stravování nebo bydlení.

Z organizačních důvodů ústavu si často nemohou prát, z personálních důvodů nemohou sami mimo areál ústavu.... Lidé upoutaní na lůžko se často dostanou ven, mimo ložnici, jen jednou týdně, v ústavech bez nájezdů a terasy často ani to ne.

Děti s postižením žijí ve velkokapacitních ústavech společně s dospělými, nemají zabezpečenu speciální péči sociální, zdravotní, výchovnou ani vzdělávací odpovídající jejich postižení, přesto, že je důvodem, proč v ústavu byly umístěny!

Senioři ztrácí vazby na komunitu, rodinu, své záliby, možnost předávat zkušenosti a vzpomínky mladým, odchází ze života často sami a zapomenuti, obklopeni jen placeným personálem a dalšími seniory.

Lidé v pobytových zařízeních ústavního typu žijí ve společných ložnicích, společných jídelnách, koupelnách, chodbách, tráví společně i volný čas ...

Rodičům je v ČR odebíráno z rodiny ročně okolo 3766<sup>1</sup> dětí (důvody převážně ekonomické nebo bydlení), jen některé z nich se vrací zpět do rodiny. Pokud uvíznou v ústavní péči, je velká statistická pravděpodobnost, že jako rodič selže a jeho dítě bude umístěno do ústavní péče také...

V ČR není výjimkou otevírání nových kolektivních zařízení pro 50 či 150 osob. Ústavní péče o seniory se stává byznysem.

**Počty:** V ČR žije v pobytových institucích dlouhodobě okolo 80 000 lidí, včetně dětí, z toho 79 %<sup>2</sup>, tedy 63 200 lidí, žije v zařízení ústavního typu, tedy velkokapacitních a oddělujících své uživatele od rodiny, společnosti, běžné komunity, služeb a běžného života...

**V ČR zařízení je sociálních ústavních zařízení 1 298 a žije v nich 76 564 osob.**<sup>3</sup> Ústavní zařízení byly do roku 2003 státní a nyní je zřizují převážně kraje. MPSV stále zřizuje 5 ústavních zařízení.

<sup>1</sup> Roční výkaz o výkonu sociálně-právní ochraně dětí za rok 2017

<sup>2</sup> Vyjádření oddělení sociálních služeb MPSV 2018

<sup>3</sup> Statistická ročenka MPSV 2016

Domovů pro osoby se zdravotním postižením (DOZP) je v ČR 209. Žije v nich 12 000 dospělých a 411 dětí, z toho je asi 520 klientů v DOZP neústavního (komunitního typu)<sup>4</sup>.

Týdenní stacionáře je v ČR 57. Žije v nich 779 lidí.

Domovy pro seniory je v ČR 514. Žije v nich 37 247 lidí.

Domovy se zvláštním režimem (DZR) je v ČR 307. Žije v nich 17 784 lidí.

Azylové domy je v ČR 211. Žije v nich 7 111 lidí.

**Dalšími osobami, které žijí v ústavní péči zdravotnického nebo školského resortu jsou děti v kojeneckých ústavech (nyní dětská centra), dětských domovech a ve výchovných a diagnostických ústavech – cca 7 000.<sup>5</sup>**

**Mezi krátkodobě žijícími lidmi v ústavní péči jsou lidé s psychiatrickým onemocněním**, u dětí je ovšem často opakovaný pobyt v psychiatrických léčebnách determinující a frustrující, odděluje je nejen od rodiny, ale i od vrstevníků a kontaktu s běžnými situacemi v sousedství, navíc pobyt v psychiatrické léčebně má často stigmatizující následek – opakované zařazování dítěte pod značku „s psychiatrickou diagnózou“ a dále nechutí od zařízení přijímat děti s „historií diagnózy“.

**Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP)<sup>6</sup> je 65.** V roce 2017 v nich bylo 614 plně obsazených lůžek, na kterých se v průběhu roku prostrídalo 1760 dětí).<sup>7</sup>

**Řešení: rozhodnout se a odejít z ústavu do chráněného bydlení nebo do bydlení s podporou asistence je pro samotné děti i dospělé lidi s postižením nemožné.** Žijí v ústavech léta bez rodiny a zastání, mají většinou omezenou svéprávnost a jejich opatrovník to nedovolí, mají nedostatek zkušeností s rozhodováním o sobě a s běžným životem „tam venku“. Přesto touží žít ve vztazích, mít soukromí, vlastní věci, pracovat, o někoho či něco se starat... stejně jako my.

**Zodpovědnost leží na nás**, těch, kteří žijeme mimo ústavu, rozdělujeme prostředky, rozhodujeme či jsme placeni za podporu a služby lidí se znevýhodněním. Je třeba podporovat pečující osoby a síť služeb pro ně a ty, o které pečují tak, aby to nebyla oběť na úkor vlastních potřeb a potřeb sourozenců a zbavit je obav z toho, co bude s jejich dětmi až zestárnou nebo odejdou.

**Je třeba změny systému sociálních služeb, tj. deinstitucionalizace = přechod od ústavní péče k podpoře lidí tam, kde žijí, v rodině, obci, městě, tedy rozšířit a zpřístupnit pro ně síť místních (komunitních, ne ústavních) služeb.**

Komunitní a individualizované služby jsou nyní převážně zřizovány a provozovány nestátními organizacemi (NNO) či církvemi a mají omezené finanční a personální kapacity. Stát sice od roku 2009 deklaruje a připravuje transformaci sociálních služeb, ale zasetý, tradiční ústavní systém v ČR je velmi resistantní a ústavní lobby je velmi silná a změnám brání. Podle ročenek MPSV lze spočítat, že kdyby transformace postupovala a klesal počet lidí v ústavních službách stejným tempem jako doposud, **transformace jen stávajících ústavních zařízení** by skončila v roce 2046, většina lidí, kteří žijí nyní v ústavech a chtějí změnu, by se jí tedy nedožila<sup>8</sup>.

**Za JDI chceme důslednou změnu sociálního systému a přejeme si změnu postojů společnosti vůči dětem a svým znevýhodněným občanům. Včera bylo pozdě. Chceme normální život pro každého.**

---

<sup>5</sup> Výpočet Lumos 2018 na základě dat ministerstva školství a zjišťování počtu dětí v kojeneckých ústavech realizovaného Lumos. Počty dětí ve školských zařízeních ústavní péče byly v říjnu 2017 následující: dětské domovy – 4 262 dětí a mladých dospělých; dětské domovy se školou – 696 dětí; výchovné ústavy – 1004 dětí; diagnostické ústavy – 383 dětí. V kojeneckých ústavech bylo dle průzkumu Lumos na počátku roku 2018 celkem 649 dětí.

<sup>6</sup> ZDVOP nejsou zařazeny do systému sociálních služeb

<sup>7</sup> Výpočet Lumos na základě dat získaných od jednotlivých krajů ČR a Výkazu o výkonu SPOD v roce 2017.

<sup>8</sup> Výpočet Quip, dostupné na <https://www.kvalitavpraxi.cz/aktuality/ochrana-prav/pocet-lidi-v-pobytovych-socialnich-sluzbach-stale-roste/>